

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ОСНОВИ ДОБРА

Стаття присвячена розгляду екзистенційних підстав природи добра. Як трансцендентний феномен добро розкриває себе в природі людини у формі потужного механізму її внутрішнього розвитку – духовних потреб. Потреба, на відміну від бажання, виступає не просто вимогою людського організму, а способом відношення, тобто зв'язку з об'єктивною реальністю. Це життєве прагнення відповідає за реалізацію особистості як активної, творчої, відповідальної частини спів-буття. Тому всі аспекти людського життя – комунікація, продуктивність, гармонійність – залежать безпосередньо від стану задоволення системи потреб. Саме ці екзистенційні умови відповідають принципам етичного абсолютизму. Отже, точка перетину етики і людини (етичного і антропологічного початків), тобто умова їх взаємодії, реалізації принципів етики, зосереджується в розвитку запитів нашої душі, що прагне вийти за межі егоїстичних бажань плоті. Тому почути «голос» душі (як власної, так і близької людини), відізнатися на її поклик людина здатна лише тоді, коли прагнення пізнати навколишній світ переможе бажання володіти ним. У цій перспективі йдеться, власне, про те, що в основі духовних потреб людини лежить потреба в любові, яка знаходить свій відклик в основному етичному принципі – «любові до ближнього». Тому працюючи над власним егоїзмом, ми реалізуємо в такий спосіб весь комплекс духовних потреб – у пізнанні, спілкуванні, свободі, творчості тощо. Отже, потреба любити і є тією найвищою метафізичною силою, в якій зосереджується природа добра: як на онтологічному, так і на екзистенційному рівнях.

Ключові слова: добро, духовні потреби, пізнання, внутрішня культура, спів-буття.

У розмові про сутність, унікальність людини (етносу, народу), що визначає її характер та особливу роль у культурно-історичному процесі, завжди йдеться про духовні засади людської природи, її душу. Остання перетворює людину на вище щодо інших біологічних видів творіння, проявляє її творчі здібності (мислення, вільну волю, мову тощо). Душа є осередком народження, творення нашої особистості. Як зазначають сучасні дослідники, «наше “я” складається з того, що називається свідомістю і з того, що називається душею. Наша сутність в основі своїй знаходиться поза свідомістю <...> душа, як частина нашого “я”, знаходиться за межами нашого емпіричного і теоретичного пізнання, за межами нашого можливого досвіду – вона є метафізичний об'єкт <...> Крім душі на думки і почуття, що з'являються в свідомості, може впливати наше тіло з його фізіологічними станами» [Бетильмерзаева, 2010, с. 112].

Звертаючись до етимології поняття «душа», знаходимо, що слово відображає такі конотації. Так, у старозавітних текстах слово «душа» (давньоєвр. *нефеш* – «дихаюча»), набуває сенсу «сутність людини, що підтримує в тілі життєвий процес» (у Синодальному перекладі це слово іноді передається як «подих» (Єр. 15:9; Іов. 41:13). У цьому значенні «душа» означає:

– початок, що надає тілу життя, постійно підтримує його в ньому, тобто жива, цілісна істота (людина загалом), сила, що формує життя, яке знаходиться в руках Божих, «світільник Господній» у людині, що відчуває «всі глибини її серця»¹. Як Боже творіння існування душі пов'язане з Богом. Отже, вона може залишатися здоровою тільки якщо прагне до Бога, з Богом вона радіє. Тому людина повинна прагнути присвятити свою душу служінню Богу, для цього їй слід слухати свою душу (Нав. 23:11);

– осередок почуттів – «серце», яке проявляє прагнення, піддається терзанням і смутку, мислить, усвідомлює та волевиявляється (Бут. 23:8).

© Бродецька Ю. Ю., 2020.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

¹ Носієм «життєвої душі» (*нефеш*) з давнини в людині вважалася кров, тому кровопролиття і вживання крові в їжу заборонені людині. Інша біблійна назва душі – *нешама*, тобто «що дає дихання» (Бут. 2:7), у Синодальному перекладі – «подих життя».

Подальша лінгвістична традиція слова простежується вже в грецькому *ψυχή*. Так, у новозавітних джерелах слово «душа» зберігає своє значення «сили, що підтримує життя» і тлумачиться як саме життя, яке Бог дає людині та повертає до Себе (Лк. 12:20). Душа постає уособленням цілісної людської особистості, що є джерелом наших почуттів і розуміння. Це найцінніший дар людині, який та може втратити, якщо в своїх бажаннях керується досвідом і прагненнями земного життя (Мф. 10:39; Мт. 16:25; Мк. 8:35). Отже, у людині як духовно-душевно-тілесному початку духовне є провідним. Не випадково, як зазначають дослідники давніх текстів, саме після того, як людина отримує частину Божого дихання (вічну або «розумну» душу), вона стає «істотою живою», тобто отримує і «душу тваринну» – *нефеш*. Це означає, що тільки від вищої, розумної душі отримує життя «душа тваринна», що оживляє тіло людини через її кров [Синило, 2015].

Саме духовна природа людини, що виявляє себе як частинка вищого сакрального порядку, яка відгукується в ній у прагненні причастя до вищих цінностей – життя, любові, віри, творчості, свободи – відтворює життєвий потенціал нашої особистості. Як осередок розуміння, потреб, переживань, душа відповідає за духовний розвиток людини, її вдосконалення, зростання. Тому спотворення цього середовища, його нездійсненність, розриває зв'язок людини з вищим духовним порядком, перетворює її на ненажерливого споживача, завдання якого – поглинати й руйнувати все на своєму шляху.

У цьому сенсі сутність зла розкривається в проблемі егоїзму, як порушення відповідності, балансу між духовним і матеріальним буттям людини. Саме тому єдиним шляхом долання останнього етика вважає «викорінення зла в собі». Як зазначає А. Маслоу, приналежність до роду людського *ipso facto* дає людині право доолюдянитися, тобто втілювати в дійсність усі потенційно властиві їй людські можливості. Людність як приналежність до людства повинна визначатися не тільки в термінах буття, але й у термінах становлення. Мало народитися людиною, потрібно стати нею [Маслоу, 1999]. Інакше кажучи, у розмові про життєвий потенціал і духовну сутність людини – її душу – йдеться про екзистенційний рівень блага-добра, що відтворюється в особистості в її прагненні до гармонії, любові, балансу духовного і фізичного. Як зазначає М. Бердяєв, глибинне «я» людини пов'язане з духовністю. Дух є початком, що синтезує, підтримує єдність особистості. Людина повинна весь час здійснювати творчий акт щодо самої себе. У цьому творчому акті відбувається самотворення особистості. Це є постійна боротьба з множинністю помилкових «я» в людині. У людині хаос ворухиться, вона пов'язана з хаосом, прихованим за космосом. Із хаосу цього народжуються примарні, помилкові «я». Духовність, що йде з глибини, і є сила, яка утворює та підтримує особистість у людині [Бердяєв, 2005].

Уявіть собі ситуацію, в якій людина позбавляється всього людського, нематеріального, тобто того, чим наділяє її духовність – почуттів, совісті, прагнення до розвитку, творчості і т. ін., на що вона перетвориться? Чи зможе вона любити, писати вірші, полотна, створювати щось нове, помічати прекрасне? Імовірноше, вона перетвориться на напівавтоматизованого робота, біологічний організм, для якого цінність життя, творчості, спілкування та інших вищих прагнень будуть назавжди втрачені. Це вже буде не людина. Така страшна картина людського майбутнього досить часто стає сюжетом сучасного кінематографа, що ілюструє нам безперспективність нелюдською життя. Не допустити це, дати шанс життя може лише розвиток у людині її унікальної духовної суті, її людяності [Бродецька, 2014, с. 27].

Потреби, устремління, орієнтації відображають ідеал, до якого прагне особистість, на який спрямовує всі внутрішні потенції, своє життя. Саме ці *внутрішні екзистенційні механізми* – бажання й потреби – «запускають» нашу активність. Отже, потенціал наших прагнень є потужним і визначальним фактором динаміки, якості та перспективи життя. Саме тому важливо розуміти як джерело їх виникнення, так і те, на що (кого) вони спрямовані.

Етимологія слова «потреба» має свої витoki від грецького *θυσιαστήριον* – молитва, прохання, звернення. Сучасна інтерпретація поняття «потреба» (англ. necessity/need; нім. bedurfnis) визначається здебільшого як *стан нестачі в чомусь, що підтримує повноцінну життєдіяльність людини, що спонукає і стимулює її активність на заповнення цього недоліку*. Це своєрідний природний двигун, який визначає необхідні умови розвитку та підтримки нашого повноцінного розвитку. Потреби як внутрішній стимул розвитку в подальшому трансформуються в цінності, що задають ті чи інші моделі поведінки, соціальної взаємодії людини. Тому можна сказати, що спосіб життя й характер людини – це зовнішній прояв внутрішньої структури її потреб. Найпростіше цей принцип може звучати так: *те, як ми живемо (образ нашого життя) є відображенням наших внутрішніх установок і орієнтацій*. Отже, будь-які прояви нашого життя є результатом актуалізації системи потреб. Потреба «веде» людину, спрямовує та організовує її, спонукає шукати способи свого задоволення, активізуючи на це весь внутрішній потенціал особистості [Бродецька, 2014, с. 28].

Тож потреба виступає не просто вимогою людського організму, а *способом відношення, тобто зв'язку з об'єктивною реальністю*. Це життєве прагнення *відповідає за реалізацію особистості як активної, творчої, відповідальної частини спів-буття*. Тому всі аспекти людського життя – комунікація, продуктивність, гармонійність – залежать безпосередньо від стану задоволення наших потреб. Оскільки потреба є механізмом збалансування природи особистості (духовного і фізичного початків), цілісності, вдосконалення її внутрішнього потенціалу, то йдеться про значення духовних потреб у розвитку людини. Тому що лише прагнення до добра – любові, спілкування, творчості, свободи, орієнтоване на допомогу іншим, здатне перетворювати ці етичні універсали на індивідуальний досвід, практичне знання, що закладає в людині гармонійну систему ставлення до навколишнього світу².

Інакше кажучи, *внутрішня структура особистості – це цілісна, співвіднесена система духовного і фізичного: потреб душі (тобто духовних) і тіла (фізіологічних і матеріальних)*. Саме ця послідовність передбачає ієрархічність і баланс зазначених елементів, відповідає за вдосконалення потенціалу людини. Йдеться про те, що на екзистенційному рівні добро проявляється в людині через її духовні потреби, завдяки задоволенню яких вона розвивається, розкриває творчий потенціал душі. І цей потенціал є безмежним за умови його постійного пізнання, вдосконалення. Тож саме духовні потреби відповідають за перетворення людини на творця, необхідного учасника спільного буття³.

² Про які б потреби не йшлося – фізіологічні, матеріальні або духовні – всі вони беруть участь у формуванні ставлення людини до навколишнього світу.

³ Унікальність організації людських потреб полягає в їхній *цілісності*. Структура особистості представлена потребами різного рівня: духовними, матеріальними та фізіологічними, що забезпечують формування основних рушійних чинників її розвитку – інтересу, орієнтації, цінностей, виборів. *Проте вага їхнього впливу, і, відповідно, значення в цьому процесі, є різними*. Так, *духовні потреби (потреби душі) становлять екзистенцію людського потенціалу, оскільки мають іманентний зв'язок (відповідність) з вищими цінностями етики добра – любов'ю, творчістю, свободою* тощо. Інакше кажучи, саме задоволення цих потреб, що трансформуються в цінності людського життя, відповідає за розкриття духовного потенціалу.

Так, аналізуючи співвідношення фізіологічних, матеріальних і духовних потреб людини, у своїй роботі «Мотивація і особистість» А. Маслоу зазначає, що в основі будь-якої людської поведінки ми схильні бачити тільки потреби нижчих рівнів, забуваючи водночас про існування вищих потреб і метапотреб. Але, на його думку, ця тенденція ґрунтується радше на упередженості мислення, ніж на емпіричних фактах. Працюючи зі своїми випробуваними, він постійно переконувався в тому, що вищі потреби та метапотреби набагато могутніші й вимогливіші, ніж це припускали навіть самі випробовувані. [Маслоу, 1999]

Зі свого боку фізіологічні та матеріальні потреби виконують допоміжну роль у розвитку особистості, оскільки спрямовані на підтримку необхідного фізіологічного рівня функціонування організму. Те, що людина для нормальної життєдіяльності потребує їжі, відпочинку, сну, комфортних умов проживання, матеріального забезпечення тощо, сприймається нами як відомий факт. Всі наші усвідомлені зусилля спрямовані на задоволення цих потреб. Вони нагадують про

Отже, баланс духовного і фізичного є результатом розуміння того, що основною умовою розвитку особистості (як творіння насамперед духовного) є, по-перше, цілісність зв'язку духовних, фізіологічних і матеріальних потреб, а по-друге, порядок їхньої організації, їхня універсальність⁴ і першочерговість духовних потреб. Саме ці екзистенційні умови відповідають принципам етичного абсолютизму⁵. Тож точка перетину етики і людини (етичного і антропологічного початків), умова їх взаємодії, реалізації принципів етики добра, зосереджується в розвитку запитів нашої душі, що прагне вийти за межі егоїстичних бажань плоті. Тому почути «голос» душі (як власної, так і близької людини), відізнатися на її поклик людина здатна лише тоді, коли прагнення пізнати навколишній світ переможе бажання володіти ним.

Йдеться, власне, про те, що в основі духовних потреб людини лежить потреба у любові, що знаходе свій відклик у основному етичному принципі – «любові до ближнього». Тому працюючи над власним егоїзмом, ми реалізуємо в такий спосіб весь комплекс духовних потреб – у пізнанні, спілкуванні, свободі, творчості тощо. Потреба любити і є тією найвищою метафізичною силою, в якій зосереджується природа добра: як на онтологічному, так і на екзистенційному рівнях. Це спосіб виходу людини «за межі власного я», це вища універсальна мета-цінність. Саме тому заповідь «люблю ближнього свого, як самого себе» є центральним постулатом золотого правила етики. Оскільки потреба любити визріває як основний принцип добра – допомоги ближньому, праці на спільне благо. Потреба любити

себе постійно (як самостійно через почуття голоду, втому, потребу в комфорті й теплі і тощо, так і через популяризацію в засобах масової інформації). Через це їх значення в нашому житті сприймається як першочергове. Водночас реальне призначення фізіологічних і матеріальних потреб полягає в тому, що за кожною з них стоїть якась фундаментальна потреба – цінність, що визначає характер і спрямованість життєдіяльності людини. І, навпаки, кожна фундаментальна потреба виявляє себе в роботі другорядних потреб, тому стан задоволення духовних потреб людини відбивається на роботі всього організму. Отже, весь комплекс потреб особистості являє собою цілісну систему, механізм реалізації якої спирається на принцип їхньої ієрархії та взаємозв'язку, тобто збалансованого співвідношення духовних і матеріальних, фізіологічних потреб. Тільки в такому режимі, де як першочергові виступають духовні потреби, а фізіологічні та матеріальні виконують допоміжні функції, можливе вдосконалення особистості. У разі ж дисбалансу духовного і фізичного акцент розвитку особистості переноситься на домінування споживацьких установок, тобто формування онтологічної установки «мати». Тож сприймати їх як автономні потреби означає вірити, що наш шлунок, наприклад, або печінка – це самостійні органи, які диктують нам умови нашого життя.

⁴ Універсальність означає, що духовні потреби є загальними і основними для всього людства в цілому, незважаючи на національні, соціокультурні або історичні особливості. Вони визначають умови людського розвитку та реалізації, як в минулому, так і в сьогоденні, визначають людську природу в цілому.

⁵ Цікавою у зв'язку з цим є ієрархія наших потреб, в якій духовні прагнення людини посилюються ще й через динамічності фізіологічних і матеріальних потреб, що мають властивість, задовольняючись, дезактуалізовуватися, змінюватися. Щодо цього А. Маслоу зазначає, що є достатньо антропологічних даних, які вказують на те, що люди значно менше відрізняються один від одного у своїх фундаментальних потребах, аніж у повсякденних, усвідомлених бажаннях. На користь цього свідчить те, що представники різних культур вдаються до різних (часом зовсім протилежних) способів задоволення тієї самої потреби. Наприклад, потреба в самоповазі: в одній культурі для її задоволення людині потрібно стати щасливим мисливцем, в іншій – хорошим лікарем, у третій – відважним воїном, у четвертій – бути емоційно стриманою людиною. Очевидно, що прагнення стати щасливим мисливцем і прагнення стати хорошим лікарем слугують досягненню тієї самої фундаментальної мети. Тому при класифікації ці два несумісних, на перший погляд, бажання логічніше було б об'єднати, ігноруючи несхожість їхніх поведінкових проявів. На думку дослідника, є очевидним, що мета набагато більш універсальна, ніж засоби її досягнення, тому що на засоби впливають особливості культури, традицій і стереотипів [Маслоу, 1999]. Інакше кажучи, через свою фундаментальність духовні потреби є джерелом більш конкретизованих другорядних (фізіологічних і матеріальних) потреб. Через це й виникає ілюзія щодо першочергового значення в житті людини потреб організму. Однак глибинний, комплексний аналіз їхньої природи та значення дозволяє розв'язати подібні ілюзії.

«спрямовує» потенціал особистості на причетність, єднання. Однак найбільша тасмниця любові полягає в можливості почути поклик власної душі, відчувати потребу в *«нормах особливого закону, що Творець вклав в наші серця»*. Отже, баланс, цілісність, гармонія наших відносин з навколишнім світом – це, по суті, проєкція потреби особистості любити, що реалізує себе в принципах етики спів-буття.

Етичний закон, мета якого – вдосконалення внутрішнього потенціалу особистості, вимагає розуміння обмеженості спотворених егоїзмом бажань. Цей «закон вчить нас тому, як ми повинні діяти так, щоб не руйнувати цілісність свого життя, не вносити дисгармонію в стосунки духовного і фізичного початків <...> Поручуючи закони фізичного буття і завдаючи шкоди організму, ми відчуваємо біль. Те ж відбувається і в разі, коли ми порушуємо етичний закон: нам робиться боляче, і ми страждаємо. Інакше кажучи, коли ми чинимо проти етичного закону, то прирікаємо себе на страждання, бо руйнуємо внутрішню гармонію, якою Бог благословив людську природу <...> вся людина, без поділу, – і духом, і тілом – бере участь у важкій роботі перетворення свого внутрішнього життя. Всі сили включені в цю роботу: і розум, і воля, і почуття, і навіть фізичні здібності [О предназначении человека..., 2020]. Отже, у відповідності людини принципу *«любви до ближнього»*, у формуванні культури душі і полягає основна мета етики спів-буття. На екзистенційному рівні цей принцип відображується в потребі пізнати (прагнення власної душі, ближнього, навколишній світ).

Прагнення пізнати, що трансформується в одну з онтологічних установок особистості – «бути» (у термінології Г. Марселя, Е. Фромма), є опозицією бажанню «володіти», тобто використовувати, експлуатувати (інших людей, навколишній світ тощо) у власних інтересах. Воно являє собою той потенційний напрямок, який, з одного боку, розгортає всі внутрішні потенції особистості, звільняє, долає страхи та перепони на її життєвому шляху, а з іншого – відкриває цінність навколишнього світу. Прагнення пізнати – як потенція нашої душі – є найбільш унікальною здатністю, даром, яким наділена наша особистість. Саме потреба в пізнанні надихає дивитись на іншого з позицій прийняття й поваги, а не конкуренції та ненависті. Інакше кажучи, *потреба пізнати виступає універсальним механізмом людського й соціального розвитку*⁶.

Якщо у своєму метафізичному прояві добро це духовне знання, що відкриває людині принципи гармонії, порядку, цілісності, то на екзистенційному рівні це потреба у безкорисному пізнанні, прийнятті, що є ключем до відкриття, розуміння, причетності до навколишнього світу. Душа потребує відкриття тасмниць трансцендентного плану. Логіка розгортання цього механізму є на диво простою, якщо розуміти сутність пізнання. Так, слово *«пізнання»* (івр. **לָוַי** – *даат*) має сенс *«початок прояву Творця в цьому світі»*. Воно утворене від дієслова *йадав* – *«повне знання»* та означає *«результат злиття з об'єктом пізнання»*. У цьому значенні поняття *«пізнання»* вживається в давніх текстах саме в зв'язку з його сакральним характером. Як зазначає сучасна дослідниця Г. Сініло, біблійне древо пізнання добра і зла символізує всю людську цивілізацію, що базується на знаннях, всю сукупність людських знань, але насамперед – етичні знання, здатність усвідомлювати найважливіші етичні категорії, що становлять бінарну опозицію – добро і зло [Синило, 2015].

Показово, що дієслово *йадав* (*«знати», «пізнавати»*), від якого утворено іменник *даат* (*«знання», «пізнання»*), використане в назві сакрального дерева, що має на івриті особливе лексичне значення: *«пізнавати через саме тісне зближення, через глибоке*

⁶ М. Гайдегер відзначає, що сама людина є буттям особливим, здатним помислити себе, задатися питанням про буття як про універсум, його цілісність, про своє місце у світі. Для людини, що «шитається», буття розкривається через все, що люди пізнають і роблять. Треба тільки вилікуватися від небезпечної хвороби, що вразила сучасне людство, – «забуття буття». Хворі на неї люди експлуатують багатства природи та «забувають» про її цілісне буття. Вони бачать в інших всього лише засоби, «забувають» про високе призначення людського буття. Тому перший крок екзистенційної онтології – констатація «початковості» людського Dasein як буття-запитання, буття-встановлення, як буття, яке «є я сам».

проникнення (у будь-що)», тобто через любов. Саме тому і для позначення любові між чоловіком і жінкою, і для позначення наближення до Бога через любов використовується це ж дієслово та утворення від нього: «пізнати жінку», *даат Елоїм* – «пізнання Бога», «Богопізнання» [Синило, 2015]. Авторка наводить приклад інтерпретації біблійного виразу «Адам пізнав Єву» дослідником І. Шифманом, який зауважує, що це евфемізм, яким у Старому Завіті описується близькість чоловіка з жінкою. З цього евфемізму випливає, що процес пізнання представляється злиттям людини, що пізнає, з пізнаваним об'єктом; особливо це суттєво, коли йдеться про пізнання людьми Бога [Щедровицький, 2014, с. 56]. Зі свого боку давньогрецьке тлумачення слова «пізнання» (*γνώσιματα* – «ознаки, відмінності»), що походить від індоевропейського *ǵen* – «народжувати (ся)», як і в івриті, зберігає сенс «вдосконалення, розкриття потенціалу душі, її зростання» через її причетність до знання вищого порядку. Отже, це зростання передбачає безпосередній дотик до того, хто (що) пізнається, занурення й відкритість перед ним, завдяки чому і відбувається пізнання-злиття наших душ. Саме тому, як зазначає Г. Сініло, «пізнання добра і зла» по суті означає, що людина найтіснішим чином поєднується і з добром, і зі злом, допускає добро і зло в свою душу [Синило, 2015].

Пізнання як відкриття сутності добра, усвідомлення його відмінності від зла – це розуміння етично-онтологічних засад людського буття. У цьому процесі закладається усвідомлення сутності самого буття, цінності людського життя, а отже формується відповідальність за власні вибори та дії, тобто відповідність етичним принципам. Під час пізнання етичних принципів людина, отже, позбавляється роздвоєності, відтворює цілісність власної особистості. На думку Г. Сініло, забороняючи споживати плоди з дерева пізнання добра і зла, Господь не має на увазі того, що людина за визначенням буде позбавлена етичного знання. Цілком очевидно, що людина, яка не розрізняє добра і зла, яка не вміє свідомо обирати добро і відкидати зло, не може бути справжньою людиною в біблійному значенні слова. Богоподібність людини, образ Божий у ній припускають, що людині надано Самим Богом найвищий дар – здатність розрізняти добро і зло та кожен раз самостійно робити етичний вибір. [див.: Синило, 2015].

Отже, потенціал потреби у пізнанні здатен відкривати найпотемніші скарби всесвіту, проте лише залишаючись чистою потребою душі, що прагне до добра, до істини. Саме тому пізнання є злиттям з тим, хто пізнається, єднанням, спів-творчістю з ним. Знати не для того, щоб володіти, а щоб сутнісно перетворюватися, збагачуватися й ділитися досвідом. Щоб, відкривши для себе розмаїття реальності, стати ближчим до неї, стати гармонійною частиною цього світу. Інакше кажучи, прагнення пізнати ніколи не має у своїй основі претензії на використання, експлуатацію того, кого я пізнаю. Тому людина, яка щиро пізнає, не здатна спокуситися бажанням стати «над іншим», констатувати свою перевагу, оскільки знання, що відкривається їй у прагненні «бути», передбачає працю над собою, формування своєї особистості, позбавлення від егоїзму, марнославства, пихи, зверхності, корисного ставлення до інших. Лише в цьому сенсі пізнання є доланням себе спотвореного, відчуженого, яке народжує в мені любов до ближнього, формує простір спілкування-єднання наших душ. Той, хто здатен проникати в сакральний світ іншого, пізнавати його, єднатися з ним, розуміє свою відповідальність перед відкритим йому знанням. Саме тому таке знання, відкриваючи нам саму сутність, «душу» того, хто пізнається, перетворює нас зсередини, спонукає бути єдиним цілим⁷.

Зважившись на самостійний крок, людина змушена розплачуватися за це відносною своїх уявлень про добро і зло, тим, що без розуміння зла вона нездатна

⁷ Розмірковуючи над людським розумінням природи «пізнання добра і зла», Д. Щедровицький зазначає, що це є зануренням у стан, в якому людина, не підкоряючись етичним принципам, хоче сама вирішувати, що для неї є добром, а що злом. Є чимало етичних проблем, які людський розум намагається донині вирішувати власними силами. Наприклад, Бог велів: «Не вбивай». Ця заповідь відноситься до вбивства будь-якої людської істоти. Однак розум, який не довіряє волі Божій, може міркувати над питанням: чому б, наприклад, не вбити дитину, яка народжується сліпоглухонімою та паралізованою, без надії на зцілення, і стає тягарем для суспільства? [див.: Щедровицький, 2014].

зрозуміти добро. По суті, в тому і полягає гріх перших людей, що вони засумнівалися в законі Бога і довірилися першому зустрічному з його солодкою і хитрою промовою [Синило, 2015].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бердяев Н. Диалектика божественного и человеческого. М.: АСТ; Харьков: Фолио, 2005. 623 с.
- Бетильмерзаева М. Этноментальная детерминированность бытия человека. *Философия и космология*. 2010. Т. 9. С. 109–116.
- Біблія / пер. І. Огієнка. 2020. URL: <https://bibleonline.ru/bible/ubio>.
- Бродецкая Ю. Общество человеческих отношений: в поисках утраченной целостности: Монография. Днепропетровск: Инновация, 2014. 370 с.
- Маслоу А. Мотивация и личность / пер. с англ. А. М. Татлыбаевой. СПб.: Евразия, 1999. 478 с.
- О предназначении человека и нравственном законе. *Слово Пастыря*. 2020. URL: <https://mospat.ru/archive/page/vera-i-zhizn/slovo/30742.html>.
- Синило Г. Библия и мировая культура. Минск: Вышэйшая школа, 2015. 685 с.
- Фромм Э. Здоровое общество / пер. с англ. Т. Банкетова. М.: АСТ; Хранитель, 2006. 539 с.
- Щедровицкий Д. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие Моисеево. М.: Теревинф, 2014. 1088 с.

Бродецька Юлія Юріївна

докторка філософських наук, доцентка кафедри філософії
Дніпровський національний університет імені О. Гончара
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, 49010
E-mail: yuliyabrod@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9186-0767>

Стаття надійшла до редакції: 28.03.2020

Схвалено до друку: 30.04.2020

EXISTENTIAL BASES OF GOOD

Brodetska Yuliia Yu.

DSc in Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin Avenue, 49010, Dnipro, Ukraine
E-mail: yuliyabrod@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9186-0767>

ABSTRACT

The article is devoted to the consideration of the good nature existential foundations. Good, as a transcendental phenomenon, reveals itself in a person as a powerful mechanism of its internal development – spiritual needs. Need, unlike desire, is not just a requirement of the human body. Need is a way of relationship, that is, communication with objective reality. This life aspiration is responsible for the personality realization as an active, creative, responsible part of co-existence. Therefore, all aspects of human life and communication, and productivity, and harmony, depend on the state of the needs system satisfaction. It is these existential conditions that correspond to the principles of ethical absolutism. Thus, the intersection point of ethics and human (ethical and anthropological principles), the condition for the interaction and implementation of the principles of ethics is concentrated in the development of our soul needs. The soul seeks to go beyond the egoistic desires of the flesh. Therefore, to hear the “voice” of the soul (both one’s own and that of a loved one), to respond to its call, a person can only when the desire to know the world around him conquers the desire to possess this world. In this regard,

we are talking about the fact that the basis for the spiritual needs of humans is the need for love. The need to love resonates with the basic ethical principle “love of one’s neighbor”. Therefore, working on our own egoism, we realize the whole complex of spiritual needs: in knowledge, communication, freedom, creativity. So, the need to love is the highest metaphysical force in which the nature of good is concentrated, both on the ontological and existential levels.

Keywords: good, spiritual needs, cognition, inner culture, co-existence.

REFERENCES

- About Designated Human Ethical Law. *Word of the Shepherd*. Retrieved from <https://mospat.ru/archive/page/vera-i-zhizn/slovo/30742.html>. (In Russian).
- Berdyaev, N. (2005). *Dialectics of the Divine and the Human*. Moscow: AST; Kharkiv: Folio. (Original work published 1947). (In Russian)
- Betilmerzaeva, M. (2010). Ethnic Determination of Human Being. *Philosophy and Cosmology*, 9, 109–116. (In Russian).
- Bible*. (2020). (I. Ogienko, Trans.). Retrieved from <https://bibleonline.ru/bible/ubio>. (Original translation published 1962). (In Ukrainian).
- Brodetskaya, Yu. (2014). *Human Relations Society: In Search of Lost Integrity*. Dnipro: Innovation. (In Russian).
- Fromm, E. (1995). *Healthy Society*. (T. Banquetov, Trans.). Moscow: AST; Khranytel. (Original work published 1955). (In Russian).
- Maslow, A. (1999) *Motivation and Personality*. (A. Tatlybaeva, Trans.). Saint Petersburg: Eurasia. (Original work published 1954). (In Russian).
- Schedrovitsky, D. (2014). *Introduction to the Old Testament. The Pentateuch of Moses*. Moscow: Terevinth. (In Russian).
- Sinilo, G. (2015). *Bible and World Culture*. Minsk: Vysheishaia Shkola. (In Russian).

Article arrived: 28.03.2020

Accepted: 30.04.2020